

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У БУДІВНИЦТВІ

Анотація. В статті розкриті сучасні теоретичні і практичні аспекти системи управління будівництвом.

The summary. In the articles exposed modern theoretical and practical aspects of control system building.

Ключові слова: система управління, проблеми будівельних підприємств, удосконалення управління.

Key words: control system, problem of build enterprises, improvement of management.

Вступ

Розвиток національної економіки супроводжується виникненням економічних явищ, що зумовлюють об'єктивну необхідність удосконалення методології комплексної оцінки ефективності управління будівельними підприємствами. Нині практично відсутні загальноовізані наукові розробки щодо вирішення проблемних питань управління економічним потенціалом на єдиній діалектичній основі досвіду, сучасного стану і перспективних завдань діяльності підприємств будівельного комплексу.

Особливостями сучасних інституційних умов України є поєднання учасників будівельного процесу в самоорганізаційні структури, підвищення конкуренції, недостатньо розроблена нормативна база діяльності будівельних підприємств, відсутність колишньої підтримки держави, поява специфічних ринкових ризиків та ін. Економічні реформи змінили статус будівельних підприємств, які стали самостійними суб'єктами ринкових відносин. Фінансова нестабільність, криза неплатежів збільшили традиційно невисоку договірну дисципліну – нормою підрядних відносин у наш час стали постійні, багатомісячні затримки фінансування будівництва, зриви договірних зобов'язань з боку підрядників і таке інше. Усе це обумовило нагальну потребу пошуку адекватних управлінських засобів для зменшення нестабільності у взаємодії незалежних учасників будівництва та пов'язаного з нею послаблення ефективної діяльності будівельних підприємств.

Управління може здійснюватись лише в тому випадку, коли існує реально діюча система, яка вирішує завдання управління.

Метою статті є всебічне вивчення проблем управління будівельним підприємством.

Постановка завдань

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

1. Дослідити сучасні проблеми будівельних підприємств України, Донецького регіону, та запропонувати дії щодо вирішення проблем;
2. Теоретично дослідити ефективність реформування системи управління у будівництві;
3. Виявити економічні та управлінські проблеми роботи будівельних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемам управління будівельними організаціями присвячено дослідження Грабового П.Г., Касьянова А.А., Куликова А.Л., Романовій А.І.

В рамках методології, методичного забезпечення й практики планування й аналізу виробничо-господарської діяльності будівельних організацій вони також розглядалися в роботах Бузирева В.В., Вороніна М.И., Каменецького М.І., Карасева А.В., Коробейникова О.П., Панибратова Ю.П., Сафоновой Є.І., Серова В.М., Шеремета А.Д. і інших авторів.

Існуючі наукові розробки дозволили виявити низку невирішених питань в дослідженні проблеми підвищення ефективності управління будівельними підприємствами в аспекті проблеми самоорганізації та системної взаємодії суб'єктів будівельного комплексу. За сучасних умов самоорганізації незалежних агентів будівельного ринку управління, як лише адміністрування, є непродуктивним і неможливим. Ринкова економіка потребує іншої інформації та методів її оцінки, адекватних новим підходам до управління підприємствами.

Результати дослідження

Будівництво належить до групи галузей матеріального виробництва, що виконують роботу зі створення основних фондів для всіх інших галузей. Продукцією його є закінчені будівельні об'єкти, що утворюють основні фонди, реконструкція й технічне переозброєння вже діючих основних фондів. Воно включає здійснення проектно-дослідницьких, науково-дослідних робіт. У його склад входять будівельні й монтажні організації, підприємства будівельної індустрії, виробництва будівельних матеріалів, використовуваний у будівництві транспорт.

Будівництво обслуговує практично всі галузі й сфери народного господарства. По обсязі виробленої продукції й кількості зайнятих трудових ресурсів на будівництво доводиться приблизно десята частина відповідних показників економіки країни.

Основною госпрозрахунковою ланкою управління є трести, що розташовують матеріальними й трудовими ресурсами, що володіють господарською самостійністю.

У 2011 році підприємствами країни виконано будівельних робіт на суму 60454,3 млн. грн., що на 11,1 % більше порівняно з відповідним періодом 2010 року (табл. 1).

Зросли обсяги робіт порівняно з 2010 роком на підприємствах 19 із 27 регіонів країни, серед них найбільше – Донецької (на 36,0 %), Київської (на 25,3 %), Волинської (на 23,3 %) та Житомирської (на 20,6 %) областей.

Скоротились обсяги робіт на будівельних підприємствах 8 регіонів, зокрема Рівненської області – на 32,6 %, Тернопільської – на 21,9 %, Миколаївської – на 10,5 %, Закарпатської – на 5,0 %.

Зростання темпів будівельних робіт у 2011 році порівняно з відповідним періодом 2010 року відбулося за всіма основними видами будівельної діяльності, крім робіт із завершення будівництва, обсяги яких скоротились на 13,4 %.

Таблиця 1. Показники вартості будівельних робіт, виконаних власними силами будівельних організацій за укладеними договорами підряду і субпідряду, та робіт, виконаних господарським способом за 2010-2011 роки.

Регіони України	Викона-но за 2011 рік, млн.грн.	У % до	Місце регіону	Оплачено замовниками за роботи, реалізовані

		2010 року	Загального обсягу виконаних будівельних робіт	За обсягами виконаних робіт	За темпами росту до 2010 року	у січні-вересні 2011 року, %
Всього по Україні	60454,3	111,1	100,0	х	х	86,4
у тому числі						
АР Крим	2218,0	96,3	3,7	9	22	83,0
Вінницька область	1446,4	120,1	2,4	11	5	84,7
Волинська область	630,6	123,3	1,0	21	3	93,0
Дніпропетровська область	4464,3	115,8	7,4	3	10	88,7
Донецька область	8871,0	136,0	14,7	2	1	92,3
Житомирська область	704,5	120,6	1,2	19	4	85,6
Закарпатська область	438,3	95,0	0,7	27	24	90,7
Запорізька область	1420,5	102,7	2,3	12	16	87,2
Івано-Франківська область	878,7	116,0	1,5	15	9	89,8
Київська область	2658,7	125,3	4,4	7	2	81,5
Кіровоградська область	544,7	117,5	0,9	23	6	89,3
Луганська область	1588,5	95,3	2,6	10	23	85,0
Львівська область	2538,1	96,6	4,2	8	21	85,3
Миколаївська область	1356,7	89,5	2,2	13	25	92,7
Одеська область	3516,2	116,5	5,8	5	8	92,5
Полтавська область	3303,9	102,5	5,5	6	17	87,3
Рівненська область	888,0	67,4	1,5	14	27	84,6
Сумська область	595,2	105,7	1,0	22	13	95,6
Тернопільська область	671,5	78,1	1,1	20	26	95,1
Харківська область	3815,5	102,5	6,3	4	18	75,6
Херсонська область	438,4	100,1	0,7	25	19	89,0
Хмельницька область	737,4	104,8	1,2	17	14	87,0
Черкаська область	768,5	104,5	1,3	16	15	93,8
Чернівецька область	721,0	98,3	1,2	18	20	87,0
Чернігівська область	498,1	114,7	0,8	24	11	85,1
м. Київ	14340,0	116,5	23,7	1	7	83,3
м. Севастополь	401,6	109,1	0,7	26	12	83,7

На загальну тенденцію найбільше вплинула діяльність підприємств, що здійснюють будівництво будівель і споруд, частка яких у загальному обсязі становить 85,7 %. Серед них значно збільшили обсяги робіт підприємства, що здійснюють будівництво доріг, аеродромів та улаштування поверхні спортивних споруд (в 1,4 раза).

Також наростили обсяги робіт підприємства, що здійснюють монтаж та встановлення збірних конструкцій (на 21,1 %), будівництво будівель (на 10,4 %) та підприємств енергетики, добувної й обробної промисловості (на 6,8 %) [1].

Проведений аналіз основних економічних показників роботи будівельних підприємств і організацій регіону Донбасу показав, що значною мірою виникнення проблем і негативних тенденцій за роки ринкових перетворень у галузі з'явилися наслідком явної невідповідності керування у всіх ланках і організаційних структурах сучасним вимогам функціонування ринкового механізму. У нових умовах господарювання підприємства будівельного комплексу повинні не тільки адекватно реагувати на ринкові вимоги, але й формувати достатній потенціал саморозвитку. Більшість же підприємств будівельного комплексу, залишаючись у полоні застарілих методів і структур керування, не витримало випробування ринком і виявилися неконкурентоспроможними.

Для досягнення підприємствами й організаціями будівельного комплексу високого рівня ефективності й конкурентоспроможності необхідно терміново формувати на них нову систему сучасного менеджменту, маркетингу й управлінської культури, що вже створена й реалізується багатьма вітчизняними підприємствами й закордонними фірмами.

Метою діяльності підприємства є задоволення споживчого попиту на різноманітну продукцію і послуги, створення робочих місць, одержання прибутку будь-яким законним способом.

В умовах ринкової економіки чистий прибуток є основою економічного та соціального розвитку підприємства. Постійне збільшення чистого прибутку — це стає джерело фінансування розвитку виробництва (реінвестування прибутку), виплати дивідендів, створення резервних фондів, задоволення соціальних і матеріальних потреб працівників підприємства, благодійної діяльності. Чистий прибуток — найважливіший показник для оцінювання виробничої та фінансової діяльності підприємств, оскільки відбиває ступінь його активності та фінансового благополуччя, а також ефективність менеджменту [2].

Проблема вдосконалення розвитку будівельних організацій змусила розширити дослідження в області розробки й впровадження нових форм управління. Успіхи в області розвитку засобів обчислювальної техніки, значне зниження її питомої вартості, досягнення в області інформатизації управління, закордонний і вітчизняний досвід впровадження передових інформаційних технологій у сферу управління й навчання дозволили зробити висновок, що підвищення ефективності оперативної підготовки посадових осіб органів управління в сучасних умовах пов'язане з розробкою й впровадженням комп'ютерних форм оперативної підготовки [3].

Будівництво завжди було і залишається однією із найважливіших ланок економіки України. Сьогодні будівельні організації України проявляють інтерес і здійснюють перші кроки щодо стратегічного планування. Однією з проблем прийняття управлінських рішень є неможливість передбачити всі можливі події в майбутньому. Головна причина цього-неможливість багатьох організацій адаптуватися до ринкових умов. Тому сьогодні дуже гостро виникла проблема управління фінансами підприємств, які перебувають у кризовому або передкризовому стані. Із кризового стану можливо вивести за допомогою нового типу менеджменту - антикризового управління. На ранніх стадіях розвитку кризи ефективність антикризових заходів значно більше, але як правило на цих стадіях відсутня повна інформація про причини кризи навпаки, під час гострої кризи всі недоліки видно досить чітко . але витрати на їхнє усунення будуть значно вище ніж на ранніх стадіях .

Організаційна структура управління на підприємстві містить у собі системотехнікові організації праці - напрямок системотехніки будівництва, що дозволяє широке застосування нових прогресивних технологій провадження робіт, методів управління будівельним виробництвом й, у першу чергу, управління його основною організаційною ланкою - будівельними бригадами. Ефективність робіт будівельних бригад визначає кінцевий результат й ефективність діяльності всіх вищестоящих рівнів управління. Статистичні дані й проведені дослідження свідчать, що до 90 % простоїв бригад на будівництві об'єктів порозумівається недосконалістю оперативного керування будівельним виробництвом. В існуючих методах оперативного управління не враховуються багато технологічних й організаційно-економічних факторів провадження робіт. Так, оперативний облік планових показників виконаних технологічних комплексів й етапів робіт, як правило, здійснюється не на рівні бригади, а на рівні об'єкта в цілому. Практично не проводиться аналіз виконаних обсягів робіт по технологічних комплексах й етапам, виконаних бригадами, не складаються виконавчі графіки

робіт, не завжди виявляються причини й конкретні винуватці відхилень від планованих показників. Незадовільна організація контролю за ходом робіт бригад часто приводить до відсутності об'єктивної оцінки стану виробництва, прийняттю неправильних рішень по регулюванню будівельного виробництва. Ефективне оперативне управління будівельними бригадами може бути здійснено тільки на основі системотехніки будівництва й створення нової інформаційної технології. Із проблемою електронного документа тісно зв'язана проблема електронного документообігу, автоматизації ДОУ.

Принцип управління постійно вимагає обов'язкового підвищення кваліфікації всіх співробітників, зайнятих у виробничому процесі, незалежно від займаної посади. Ринкова економіка сучасної України пред'являє більше серйозні вимоги до підвищення кваліфікації керівників підприємств, чим при соціалістичному плановому веденні господарства. У першу чергу це ставиться до тих, хто приймає стратегічні управлінські рішення, хто відповідає за розвиток підприємства, за постійне відновлення продукції й реалізацію нових технологічних і організаційних рішень.

Нові задачі, які стоять сьогодні перед будівельними підприємствами можуть бути успішно рішені лише за допомогою нових методів управління, підбора керівників с навиками лідера колектива, вмюючого формувати управлінську команду.

Практика свідчить що успіх діяльності будівельних організацій приблизно на 70% залежить від заходів стратегічного менеджменту, на 20% від ефективного оперативного управління підприємством і приблизно на 10% від якості виконання поточних завдань [4].

Висновки

Ринкові трансформації, що відбуваються сьогодні в економіці країни, у першу чергу й дуже глибоко відбилися на функціонуванні ніколи досить налагодженого будівельного комплексу країни й регіону.

З 2010 р. намітився подальший ріст ділової активності будівельних підприємств. Донецька область входить до складу 6 регіонів, (Донецька, Дніпропетровська, Львівська, Полтавська, Харківська й м. Київ), які виконали переважну частину обсягів будівництва (60,4 %).

Зміна в соціально-економічному пристрої України й перехід на ринкові відносини привели до ситуації, коли, з одного боку, державне фінансування й керування будівництвом практично зникли, а з іншого боку - виникла необхідність у більшій мобільності й гнучкості організаційних структур.

Проведений аналіз основних показників роботи будівельних підприємств і організацій України показав, що значною мірою виникнення проблем і негативних тенденцій за роки ринкових перетворень у галузі з'явилися наслідком явної невідповідності керування у всіх ланках і організаційних структурах сучасним вимогам функціонування ринкового механізму. У нових умовах господарювання підприємства будівельного комплексу повинні не тільки адекватно реагувати на ринкові вимоги, але й формувати достатній потенціал саморозвитку.

Ефективне управління будівельними підприємствами вимагає обов'язкового підвищення кваліфікації всіх співробітників, зайнятих у виробничому процесі, незалежно від займаної посади. . Предметом управління підприємства повинне стати цілеспрямоване формування ефективних відносин працівників у процесі виробництва, коли менеджмент допомагає не тільки робити гроші, але й створює сенс існування для людей. Можна вважати аксіомою затвердження про те, що ефективний менеджмент і капітал - от два головних складати економічного розвитку фірми й країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головне управління статистики: Статистична інформація [Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Беяцкий Н. Изменение функций руководителя в новых условиях// Управление персоналом.2010.- №5 .-с.13-15.
3. Бойко В. В. Економіка підприємств України: Навчальний посібник. -Дніпропетровськ: Пороги, 2004.
4. Беяцкий Н. Изменение функций руководителя в новых условиях// Управление персоналом.2009.- №5 .-с.13-15.

Стаття надійшла до редакції 16.10.2012 р.